

Diakoni i den lokala församlingen

Innehåll

Introduktion till studiematerialet	3
Hur är detta studiematerial tänkt att användas?	5
Till cirkelledaren	6
Del 1 – Vad är diakoni?	8
Del 2 – Diakonins fyra grunddimensioner	10
Praktisk reflektion – Att se vad som redan finns i församlingens liv	13
Del 3 – Att se sin omgivning med diakonala ögon	15
Del 4 – Former för diakonalt arbete	20
Del 5 – Att bygga en diakonal kultur	24
Samlad övning: Hur bygger vi en diakonal kultur?	28
Del 6 – Från insikt till handling	29
Sända att leva – här, nu och tillsammans	33
Exempel på diakonala resurser från Studieförbundet Bilda	34

Introduktion till studiematerialet

När samhället spricker – kallas civilsamhället in

Det svenska samhället befinner sig i en tid av skiften. Välfärdssystemen är pressade, ensamheten breder ut sig, tilliten mellan människor minskar, och allt fler hamnar mellan stolarna. Mycket av det som tidigare bars av starka institutioner har blivit fragmenterat, tidsbegränsat eller villkorat. Samtidigt växer behoven, inte bara materiella, utan även relationella, existentiella och mänskliga.

I detta landskap har civilsamhället fått en allt större och viktigare roll. Föreningar, ideella rörelser och lokala gemenskaper bär idag ett ansvar som inte kan delegeras bort. De når människor där systemen inte räcker till. De bygger relationer där anonymitet råder. De skapar sammanhang där människor annars riskerar att bli osynliga.

Och mitt i detta står kyrkan.

Inte som ersättare för samhället, men som en del av det. Inte som expertorganisation, men som bärare av en lång erfarenhet av gemenskap, omsorg och ansvar. Inte främst genom projekt utan genom närvaro, uthållighet och trofast kärlek, rotad i sin egen berättelse och sitt eget uppdrag.

Församlingen – mer än en verksamhet

En kristen församling är aldrig bara en plats för gudstjänst, undervisning eller andlig fördjupning. Den är också en kropp, ett lokalt ”vi”, placerat i ett konkret sammanhang med konkreta människor och verkliga behov. Den lever mitt i samhället och delar dess villkor. Församlingen finns inte vid sidan av världen, utan i den – sänd till den plats där den är satt att vara.

Därför är diakoni inte ett tillägg till församlingens liv, utan ett uttryck för dess identitet. Det är ett sätt för kyrkan att vara kyrka, i ordets mest konkreta mening.

Diakoni handlar om att se, bära, dela och stå kvar. Om att leva evangeliet i handling, i vardagen, i mötet med människor som inte alltid passar in och ibland inte orkar passa in. Det handlar om att bygga en kultur där omsorg inte är beroende av eldsjälur, utan delas av många. Där ansvar inte centraliseras, utan bärs gemensamt. Där barmhärtighet inte är ett undantag, utan en hållning som formar hela gemenskapen.

Samtidigt är detta ingen enkel uppgift. Församlingar brottas med begränsade resurser, trötthet, osäkerhet och frågor som saknar färdiga svar:

- Vad innebär vår kallelse i just denna tid och på just denna plats?
- Vad är vårt ansvar – och vad är inte vårt?
- Hur undviker vi att bränna ut oss?
- Hur bygger vi något som är hållbart över tid?
- Hur rör vi oss från god vilja till gemensam praktik?

Det är just här detta studiematerial tar sin början.

En väg mot en diakonal kultur

Detta material är inte tänkt som en manual eller ett färdigt koncept. Det är snarare en inbjudan till gemensam reflektion, ärlig analys och konkreta steg. Utgångspunkten är enkel men krävande: många församlingar bär redan på frön till en diakonal kultur, men dessa behöver få synas, vårdas och ges möjlighet att växa.

Genom samtal, övningar och gemensamt arbete får deltagarna:

- upptäcka vad som redan finns,
- sätta ord på hinder och begränsningar,
- formulera handlingar som kan förändra vardagen.

Fokus ligger inte på att göra mer, utan på att göra klokare. Inte på snabba lösningar, utan på hållbara livsstilar. Inte på att några få ska bära allt, utan på att många delar ansvaret i enlighet med församlingens kallelse.

En inbjudan

Detta studiematerial är en inbjudan till församlingar som vill ta sin plats i civilsamhället – inte genom att ropa högre, utan genom att gå närmare, i linje med församlingens kallelse och dess gemensamma ansvar.

Diakonal kultur byggs inte över en natt. Men den kan börja här, med ett samtal, med en insikt, med ett gemensamt ”vi kan ta ett steg till”.

Välkommen att påbörja, eller fördjupa den resan.

Hur är detta studiematerial tänkt att användas?

Detta studiematerial är uppbyggt som en resa snarare än som en manual. Syftet är inte att snabbt landa i färdiga lösningar utan att steg för steg bygga en gemensam förståelse, ett gemensamt språk och en gemensam riktning för diakonalt liv och arbete i församlingen.

Från grund till handling – steg för steg

Ordningen i materialet är därför medvetet vald. Den följer en tydlig pedagogisk rörelse: från teologisk grund → urskiljning → praktik → kultur → handling → sändning. Varje del förbereder nästa och är viktig i sig.

- Vi börjar med **grunden**.
I del 1 utforskar vi vad diakoni är och varför den hör till kyrkans identitet. Innan vi talar om behov, metoder eller verksamheter behöver vi dela en gemensam förståelse av diakoni som något mer än projekt – som ett sätt att vara kyrka.
- Därefter får diakonin **form och språk**.
I del 2 introduceras diakonins fyra grunddimensioner. De hjälper oss att se bredden i det diakonala uppdraget och ger kategorier som gör det möjligt att tala om diakoni utan att förenkla eller snäva in.
- När grunden är lagd riktas **blicken mot verkligheten**.
Genom det praktiska kartläggningsmomentet och del 3 tränas församlingen i att se sitt närområde med diakonala ögon. Fokus ligger på att lyssna, observera och urskilja – inte på att lösa allt direkt.
- Först därefter går materialet vidare till **former och exempel**.
I del 4 presenteras olika sätt som diakoni kan ta gestalt, både individuellt och gemensamt. Dessa ska inte ses som mallar som måste följas, utan som inspiration som kan prövas mot den lokala verkligheten.
- I del 5 fördjupas perspektivet ytterligare, genom fokus på **diakonal kultur och hållbarhet**.
Här flyttas uppmärksamheten från enskilda insatser till vanor, ledarskap, gemenskap och gränser – det som gör att diakoni kan bära över tid utan att människor slits ut.
- Slutligen leder del 6 till **konkreta handlingar**.
När förståelse, urskiljning och gemensam reflektion fått mogna, formuleras nu realistiska mål, första steg och ett enkelt handlingsprogram. Processen avslutas med en sändning som betonar att diakoni ytterst är ett gensvar på Guds kallelse, inte ett prestationskrav.

En viktig påminnelse till gruppen

Detta material är inte tänkt att pressa fram snabba resultat. Om det ibland känns som att man “inte kommer till handling direkt” är det inte ett misslyckande, utan en del av processen. Hållbar diakoni växer när församlingen får tid att tänka, be, samtala och se tillsammans.

Ni behöver inte göra allt.

Ni behöver inte göra det perfekt.

Men ni får ta steg, i rätt ordning, i er egen takt, med blicken fäst vid Kristus och medmänniskan.

Till cirkelledaren

Att vara cirkelledare i en studiecirkel innebär att vara ledare *i* – och inte *för* – gruppen. Lärandet sker genom delaktighet, där deltagarna tillsammans utforskar erfarenheter, perspektiv och frågor. Din uppgift är därför inte att vara expert eller leverera svar utan att hålla processen, tempot och ramarna så att gruppen kan tänka och urskilja tillsammans.

Som cirkelledare ansvarar du för att fördela ordet, hålla tiden och hjälpa gruppen att följa materialets upplägg. Processen kan ibland upplevas som långsam, men detta är ofta nödvändigt för att diakonin ska bli gemensamt förankrad och hållbar. Hjälpsamtalet att ta den tid som behövs innan gruppen går vidare till lösningar eller beslut. Påminn vid behov om var i processen gruppen befinner sig.

Hjälpsamtalet att hålla fokus på det gemensamma perspektivet. Diakoni bärs inte av enskilda individer utan av församlingen som helhet. När samtalet rör sig mot skuld, överansvar eller frågor om vem som "borde göra mer", för samtalet varsamt tillbaka till hur ansvar kan delas och bäras tillsammans.

Diakoni innebär att gå nära människors liv och kan väcka både engagemang och trötthet. Som cirkelledare är det viktigt att bidra till ett förhållningssätt där begränsningar ses som något sunt. Församlingen är inte kallad att göra allt, och ingen människa bär ansvaret ensam. Diakonin är ett gensvar på Guds kärlek – inte ett prestationskrav.

Först i materialets senare delar, särskilt i del 6, är det dags att bli konkret. Hjälpsamtalet att välja några prioriteringar, formulera tydliga och realistiska mål, samt se till att ansvaret kan bäras över tid. En vägledande fråga kan vara: *Är detta möjligt att leva med, inte bara att besluta om?*

Avslutningen av studiecirkeln är en sändning, inte en utvärdering. Den markerar övergången från samtal till levtt liv. Som cirkelledare hjälper du gruppen att lämna processen med gemensam riktning, tillit och förtröstan på att Gud redan verkar i och genom församlingens liv.

Förslag på upplägg för träffarna

Incheckningsrunda

I en incheckningsrunda kan var och en prova sina tankar och berätta vad som rör sig i tanke eller känsla just nu. Det kan vara en fundering utifrån det deltagarna läst eller på annat sätt tagit del av inför träffen. Det kan också vara reflektioner över en händelse som anknyter till ert tema, eller kort och gott vad deltagaren bär med sig från dagen in i samlingsen.

Samtal om dagens innehåll

Läs gärna samtalsfrågor i varje del. Använd gärna samtalsrunda för att säkerställa att alla i gruppen får utrymme att bidra med sina perspektiv. Efter rundan kan ni öppna för ett fritt samtal.

Avslutande runda

Avsluta gärna med ytterligare en runda där alla får utrymme att dela en avslutande reflektion.

Förslag på frågor för en avslutande runda:

- Vad tar du med dig från dagens träff?
- Vad blev du nyfiken på att lära dig mer om efter dagens träff?

Samtalsregler

Det är viktigt att alla i gruppen känner sig trygga att uttrycka sina åsikter och bidra med sin kunskap. För att det ska fungera så bra som möjligt kan det vara bra att komma överens om några spelregler för samtalet i gruppen.

Några förslag är:

- Det personliga vi delar stannar i gruppen.
- Det är okej att uttrycka tankar och sedan ändra sig.
- Det är okej att vara tyst.
- Alla hjälps åt att hålla tidsramarna.
- Alla bidrar med sitt perspektiv och värdesätter att få ta del av andras.

Första träffen

Under första träffen är det bra att ha en presentationsrunda där alla får berätta om sina förväntningar på studiecirkeln. Gruppen kan också komma överens om ett gemensamt förhållningssätt i samtalet och enas om samtalsregler. Ni kan även gå igenom förslaget till upplägg. Känns det bra eller vill ni ändra något? Boka tid och plats för kommande träffar om detta inte redan är gjort.

Närvarorapportering

Ni kan välja om ni vill turas om att leda träffarna eller ha samma ledare varje gång. Någon i gruppen behöver ha det formella ansvaret som cirkelledare, ha kontakt med Bilda, och rapportera närvaro.

Hur många gånger ni vill träffas i studiecirkeln bestämmer ni själva, men för att vara en studiecirkel behöver ni ses minst tre gånger och minst nio studietimmar à 45 minuter. Nedan följer ett förslag på upplägg.

Sända att leva – här, nu och tillsammans

Församlingen är sänd att leva evangeliet där den är satt. Det är ett konkret uppdrag, i ett konkret sammanhang, i denna tid. Kyrkan finns inte vid sidan av livet, utan mitt i det – kallad av Gud att bära hans kärlek i handling, relationer och ansvar.

Diakoni hör hemma i detta sända liv. Den är inte ett tillägg till församlingen, utan ett uttryck för vad det innebär att vara kyrka. När omsorg delas, när gemenskap byggs, när orättvisor inte lämnas obemärkta och när Kristus får vara centrum i mötet med varje människa, då blir tron synlig i vardagen.

Det som nu bärs vidare är inte omfattande planer eller höga ideal, utan trohet i det möjliga. Att ta ansvar där man står. Att göra det som är sitt att göra – med de människor, relationer och resurser som finns. Församlingen är inte kallad att göra allt, men att i lydighet mot Gud göra det som är rätt och möjligt, och att stå kvar i det över tid.

Detta liv formas gemensamt. Ingen bär ensam, och ingen är kallad att tjäna i isolering. När många delar ansvar, när gåvor får komma till uttryck och när handling hålls samman med bön och gemenskap, växer en diakonal kultur som bärs av Guds trofasthet och ger liv – både till församlingen och till dess omgivning.

Församlingen går vidare i sitt uppdrag, inte för att visa sin egen styrka, utan för att tjäna i Kristi efterföljd. Inte i egen kraft, utan i förtröstan på Gud. Inte som individer, utan som ett gemensamt ”vi”.

Exempel på diakonala resurser från Studieförbundet Bilda

En grönare kyrka

En grönare kyrka är en ekoteologisk antologi i skriftserien *Tro & liv*, där tolv författare har bidragit med var sin text. Texterna är indelade i fyra underrubriker: relationen människa - Gud, människa - medskapelse, mellanmänniska relationer och profetiska röster i ord och ton. Studieguiden syftar till att fördjupa och bredda den ekoteologiska kunskapen och öka förståelsen för olika perspektiv och kristna traditioner, samt samtala kring hur kyrkan kan möta människor och bidra till förändring.

Kyrkan och skapelsen

Vad betyder det att vara skapad till Guds avbild? Hur känns det att vara människa i ett samhälle som pratar om flygskam, köttskam och barnskam men inget om nåd? Ja, vilka sår har det skapat i oss att vara en del av ett samhälle som utnyttjar och exploaterar Guds skapelse? Varför har vi byggt ett ekonomiskt system som kräver evig tillväxt och vad är det vi som kyrka vill ska växa? Om det här och mycket mer handlar studiematerialet *Kyrkan och skapelsen*.

Studieguide för Därför sörjer jorden

Vad är en rimlig kristen hållning när klimatet skenar och jorden far illa? I *Därför sörjer jorden* går Peter Halldorf i dialog med dagens forskare som talar om ett ödesval mellan "försummelsens väg" och "omsorgens väg".

Samtalsguide till Aktivt hopp

Klimatet, kollapsande ekosystem, social orättvisa, mikroplaster i polarisarna är bara några av vår tids kriser. Är det kört? Vad ska vi hoppas på? Vem ska vi hoppas på? Med *Aktivt hopp* leder författarna oss rätt in i händelsernas centrum och hjälper oss att bli producenter av just det där hoppet vi längtar efter. Syftet med samtalsguiden är att hjälpa grupper som vill hitta vägar fram till en hållbar värld och vara en del i förändringen.

Lappa & laga

Detta studiematerial ska ses som en grund och ett stöd för er att komma i gång att ta hand om era kläder. Materialet kan ses som en fristående del två till Bildas tidigare material *Slow Fashion* som tar upp frågor kring klädinindustrin, val av material i kläder och hur du kan förändra din livsstil.

Jobbstart – Arbetsförberedande studiecirklar

Genom arbetsförberedande studiecirklar vill Studieförbundet Bilda öka möjligheter till arbete eller fortsatta studier för människor som står långt ifrån arbetsmarknaden. Primär målgrupp är långtidsarbetslösa, korttidsutbildade eller utlandsfödda personer som är tillgängliga för arbetsmarknaden och intresserade av arbete inom respektive bransch: *Köksstart*, *Städstart*, *Vårdstart* och *Trafikstart*.

Arbetsmarknadskunskap

Med hjälp av materialet *Arbetsmarknadskunskap* kan människor som står långt ifrån arbetsmarknaden idag erbjudas möjlighet till egenmakt och få konkret hjälp att göra en stegförflyttning mot ett arbete. Genom att ge dem ökad självkänsla, framtidstro och stolthet över sig själva skapar de sin framtidsplan.

Samtalsguide till Otillräcklig

Boken *Otillräcklig* lyfter frågor och rymmer resonemang kring vårt samtida samhälle, existentiell hälsa och psykiskt mående. Boken har som syfte att undersöka känslan av otillräcklighet: var den har sitt ursprung, hur den skiljer sig från skuld, hur den känns i kroppen och vad den får för konsekvenser. Genom att förstå vilka strukturer i samhället som förstärker känslan av att aldrig räcka till, vill boken väcka både insikt och medvetenhet. Den ger inga enkla svar, det här är inte en självhjälpsbok, men erbjuder en grund för reflektion och fördjupning.

Existens

För att göra det lättare att prata om stora livsfrågor arbetar Existens utifrån åtta olika teman; att vara människa, mening, förundran, tillräcklighet, sårbarhet, hopp, tro och gemenskap. Existens riktar sig till unga personer mellan 13 och 25 år. Och till dig som möter unga. Unga kan vara både deltagare och ledare, men vi tror också på att prata om livet över generationsgränser.

Vara nere

År 2019 inledde Studieförbundet Bilda och den ideella föreningen Mind ett projekt för att förebygga och främjande arbetet för ungas psykiska hälsa. Vi samarbetade med unga och med experter och mejslade fram en "baskunskap" om psykisk ohälsa. *Vara nere* är ett samtalsmaterial som handlar som bygger på de olika delarna i initiativet.

Alla barn är lika olika

Hur kan vi få alla att känna sig hemma i vår verksamhet? Har du också barn i din barngrupp som har mycket spring i benen, som har svårt att uppfatta sociala koder, som inte vill vara med och leka eller som bara vill sitta tyst? Många ledare har erfarenhet av det!

Alla barn är lika olika är en utbildning skapad av Bilda och Equmenia och ger dig information om olika NPF-diagnoser som till exempel ADHD och autismspektrum. Du får konkreta praktiska tips om bemötande, förberedelser, lokaler och mycket mer. Vi ger också tid till frågor, samtal och erfarenhetsutbyte! Du får även ett häfte med tips att ta med dig hem.

Att möta människor i kris

I stort sett alla människor upplever någon kris under livet. Vi behöver inte vara professionellt utbildade för att ge stöd till någon som har det svårt. Vi kan alla ge medmänskligt stöd genom att lyssna, bekräfta och stötta personen så att den kan hitta sin väg genom krisen. Men även om vi inte ska ge ett professionellt stöd så finns det ändå saker vi behöver tänka på. Tillsammans med föreläsaren Lotta Halvardsson Ekdahl har Studieförbundet Bilda tagit fram ett samtalsmaterial där Lotta delar med sig av sin kunskap och erfarenhet av att möta människor i kris.

En man mitt i livet

Detta material vill vara ett verktyg för samtal om vad det är att vara "en man mitt i livet". Vilka fördelar, nackdelar, utmaningar, glädjeämnen eller sorger för det med sig? Att dela känslor och tankar, att möta andras erfarenheter och lära av varandra är berikande och nyttigt för alla. I synnerhet för målgruppen medelålders män, som ofta har svårt att sätta ord på det man upplever och det kan vara svårt att hitta sammanhang där det sker naturligt. Materialet är tänkt som hjälp att samtala i en mindre grupp, kanske ett kompisgäng, en hemgrupp, med kollegor eller liknande.

Studiematerial till *Leva med ovisshet*

Existentiell hälsa handlar om vår motståndskraft i livets prövningar och svårigheter. I boken med tillhörande studiematerial möter vi öppenhjärtiga livsberättelser utifrån de åtta byggstenarna i existentiell hälsa; hopp, helhet, andlig kontakt, förundran, mening, inre frid, andlig styrka och personlig tro. *Leva med ovisshet* är en bok skriven av Kerstin Enlund och Lisbeth Gustafsson, med tillhörande digitalt studiematerial framtaget av Studieförbundet Bilda.

www.bilda.nu

Omslagbild: Falco, Pixabay

Textmaterialet är framtaget med stöd av AI.

Innehållet har granskats och slutredigerats av Christopher Bryan, Bilda Sydväst.

